

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА АДВОКАТУРИ

ЕТИКА ПРАВНИКА

*Тези доповідей та повідомлень
учасників круглого столу*

Харків
2021

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА АДВОКАТУРИ**

ЕТИКА ПРАВНИКА

*Тези доповідей та повідомлень
учасників круглого столу*

23 квітня 2021 року

**Харків
2021**

Етика правника: тези доповідей та повідомлень учасників круглого столу / за заг. ред. Т. Б. Вільчик. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. 322 с.

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2021

ЗМІСТ

Секція 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВНИКІВ В УКРАЇНІ

Бірюкова А.М.	Етичні аспекти діяльності помічника адвоката.....	10
Вільчик Т.Б.	Етичні аспекти взаємовідносин суддів та адвокатів.....	15
Гайворонська В.В.	Неприпустимість залучення адвоката до конфіденційної співпраці з органами досудового розслідування.....	25
Тарасова А.М.	Порушення правил адвокатської етики як підстава для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.....	29
Михайленко В.В.	Діалог між судьями і адвокатами: проблеми комунікації правосуддя.....	31
Яцина В.Б.	Зловживання процесуальним правом: етичний аспект.....	35

Секція 2. ЕТИКА ПРАВНИКА У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Бзова Л.Г.	Відповідальність адвоката за неетичні висловлювання у судовому процесі відповідно до законодавства Італії.....	44
Василик І.Б.	Принципи етики юристів: приклад Польщі..	47
Вёльк Корнелия	Некоторые вопросы судейской этики в Германии.....	49
Енгельс Арне	Межі професійної етики (Borders of ethic regulations).....	56
Завадський А.А.	Етичні проблеми при використанні штучного інтелекту правниками: досвід США...	59
Святоцька В.О.	Стандарти адвокатської етики в США /у тому числі/ (на прикладі штаті Вісконсін).....	62

Щербанюк О.В.	Досвід Німеччини у регулюванні етичної поведінки суддів конституційного суду (пропозиції для України).....	68
----------------------	--	----

**Секція 3. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ
РІЗНИХ ПРАВНИЧИХ ПРОФЕСІЙ**

Безега Т.М.	Вплив етичних правил поведінки на діяльність адвокатів України.....	71
Гультай П.М.	Етичні аспекти участі прокурора у судовому процесі.....	75
Дільна З.Ф.	Стандарт неупередженості у діяльності прокурора як етична вимога його поведінки.....	78
Капліна О.В.	Етичні засади у діяльності слідчого під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.....	81
Космина Н.Н.	Проблемные вопросы адвокатской этики.....	84
Лихолат О.Я.	Етика слідчого – червона лінія, де її грань.....	87
Марочкін О.І., Бабаєва О.В.	Актуальні питання формування етичних якостей прокурора.....	90
Паскар А.Л.	Роль етичних стандартів поведінки у професійній діяльності адвоката.....	93
Перепелиця М.О.	Етичні аспекти взаємовідносин між адвокатом і судом.....	94
Ремескова Ю.О., Гроза Д.В.	Адвокатська етика як невід’ємна частина адвокатської діяльності.....	99
Сідак Л.М.	Практична етика адвоката: окремі аспекти.....	103

Сущенко В.М.	Деонтологічні правила і професійна відповідальність правника: культурні й релігійні засади.....	105
Фурса С.Я.	Етичні засади відносин «адвокат – нотаріус».....	108
Секція 4. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАВНИКА		
Аббасова Д.Л.	Провокація при проведенні контролю за вчиненням злочину: етико-правовий аспект.....	115
Гофельд Г.С.	Проблеми професійної етики адвоката у мережі інтернет.....	119
Загорняк Н.Б.	До питання односторонньої відмови адвоката від договору з клієнтом.....	121
Гльїн Я.С.	Етичні аспекти професійної діяльності правника в творчості А. П. Чехова і Л. М Толстого	124
Качанов Є.О.	Витоки національної адвокатської етики: деякі історичні аспекти та фактори.....	133
Ковальова Я.О.	Допуск до складення кваліфікаційного іспиту і принцип несумісності : практичний аспект.....	136
Кравченко Н.С.	Професійно-етичні правила поведінки нотаріуса в умовах розвитку інформаційних технологій.....	139
Лозовой В.О.	Моральна культура юриста як гуманістичний орієнтир його професійної діяльності.....	142
Маслак Н.В.	Соломонів суд мовою сучасної юриспруденції та «солімонові рішення» в сучасній нотаріальній етиці.....	145
Меліхова Ю.А.	Суддя. До питання про цінності й імперативи.....	148
Мухатаєва Я.І.	Етичні аспекти здійснення адвокатської	150

	діяльності у Інтернеті.....	
Пивоваров В. М.	Актуалізація мовної компетентності в практичній діяльності правників.....	155
Тимоніна Л. А.	Адвокат у соціальних мережах: етично-моральний зміст.....	159
Шандула О.О.	Деякі аспекти етичних засад надання адвокатом безоплатної правничої допомоги.....	161
Харитоновна О.В.	Юридична етика: виклики інституціоналізації та гендерні аспекти.....	164
Цувіна Т.А.	Неупередженість суду та соціальні мережі....	168

Секція 5. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ, ВЗАЄМОДІЯ ІЗ СУМІЖНИМИ ІНСТИТУТАМИ – СУДОМ ТА ПРОКУРАТУРОЮ, ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Артамонова С.С.	Норми адвокатської етики та мережа інтернет.....	172
Буликіна Т.О.	Міжнародні стандарти поведінки адвоката у соціальних мережах.....	175
Гаркуша В.В.	Особливості дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики.....	177
Гармаш Т.В.	Проблема формулювання та узгодження правової позиції адвоката у справі: етичні аспекти.....	179
Гронік О.О.	Уникнення конфлікту інтересів як основоположний принцип діяльності адвокатури.....	183
Данильченко В.О.	Принцип чесності і добропорядної репутації адвоката.....	186
Жук А.В.	Дисциплінарна відповідальність адвоката: міжнародні стандарти та	

	національне законодавство.....	189
Карташов М.С.	Проблемні питання дотримання правил адвокатської етики при використанні мережі інтернет.....	193
Кисіль О.В.	Етичні засади взаємовідносин між адвокатами, які захищають одного обвинуваченого.....	197
Кононенко Є.Д.	Суспільно-значимі обов'язки адвоката.....	200
Константиновський С.Г.	Втручання НАЗК в діяльність адвокатури як порушення етичної засади незалежності та свободи адвоката.....	203
Кутнякова А.Г.	Етичні основи використання доказів.....	206
Моканик М.Р.	Репутація адвоката у правилах адвокатської етики.....	209
Лялюк Д.О.	Довірчі відносини адвоката з клієнтом як етична основа досягнення успіху діяльності адвоката.....	212
Пацера Ю.О.	Реклама діяльності адвоката в Україні.....	215
Прогорова О.Ю.	Проблеми регламентації деонтологічних стандартів поведінки адвокатів у соціальних мережах.....	218
Рамазанова С.Р.	Право та обов'язок кожного адвоката на надання безоплатної вторинної правової допомоги: етичні і практичні аспекти.....	221
Руденко А.В.	Прояв неповаги адвоката до суду....	224
Саградян М.С.	Принцип чесності та добропорядної репутації як деонтологічна засада взаємовідносин адвоката з клієнтом...	228

Силка Є.О.	Взаємозв'язок репутації і довіри до адвоката та адвокатури.....	231
Сисой В.В.	Деонтологічні аспекти взаємовідносин адвоката із судом.....	234
Сібільсв М.А.	Вирішення конфлікту інтересів адвоката шляхом відводу за кримінальним процесуальним законодавством України.....	237
Смушак Д.Р.	Особливості поведінки адвоката в соціальних мережах.....	241
Сокольська І.О.	Етичні аспекти поведінки адвоката у соціальних мережах.....	244
Сосницька К.В.	Практика ЄСПЛ із питань прояву неповаги адвоката до суду та інших учасників судового провадження....	247
Ставнічук Г.П.	Деонтологічні аспекти поведінки адвоката в соціальних мережах.....	251
Статкевич Т.Ю.	Ідемнітет адвоката як гарантія реалізації адвокатської діяльності.....	254
Тихонюк О.В.	Рекламування адвокатської діяльності: окремі аспекти.....	256
Торосян Є.Г.	Зміст і значення принципу пріоритету інтересів клієнта в адвокатській діяльності	258
Ульмер Ю.О.	Дотримання професійної етики при рекламуванні адвокатської діяльності в мережі інтернет.....	261
Хребтова Ю.А.	Проблеми дотримання адвокатом принципу конфіденційності.....	264
Чернєва К.Б.	Соціальні мережі та адвокатська етика: проблемний аспект.....	268

Черняченко Д.Б.	Межі розголошення адвокатської таємниці у зв'язку із захистом прав та інтересів адвоката у дисциплінарному провадженні.....	217
Чехівський Я.О.	Представництво адвокатом кількох учасників цивільного судочинства – етичний аспект.....	274
Шевченко Ю.А.	Етична складова зловживання правом на заявлення клопотання про відвід судді адвокатом.....	277

Секція 6. ЕТИКА ПРАВНИКА В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Грищенко В.О.	Деякі деонтологічні стандарти адвокатської професії: зарубіжний досвід...	281
Журавель Д.В.	Порівняльний аналіз рекламування адвокатських послуг України та Ліхтенштейну.....	283
Здоровцова О.Ю.	Порівняльне дослідження правил поведінки адвокатів у соціальних мережах в Україні та Сполучених Штатах Америки.....	287
Ковальчук І.А.	Етичні аспекти здійснення адвокатської діяльності у Великій Британії..	290
Макарова М.А.	Адвокатська етика у Франції.....	293
Мулява О.О.	Реферальна винагорода в діяльності адвоката.....	296
Саулевич А.О.	Етичні засади адвокатської діяльності в Україні та США: порівняльна характеристика.....	300

Сологуб М.А.	Рекламування адвокатських послуг у мережі інтернет: зарубіжний досвід.....	303
Ясковець Н.І.	Деонтологічні засади професії адвоката в Країнах ЄС.....	306

**Секція 7. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО
ЗАКРІПЛЕННЯ ЕТИЧНИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ
СУДОВОЇ ВЛАДИ, НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ**

Баган Є.І	Суддівська етика.....	309
Бінус А.К.	Діяльність комісії з питань професійної етики нотаріусів нотаріальної палати України.....	312
Бітлян Д.А., Правник С.О., Шевченко А.А.	Гендерна рівність і недискримінація як вимоги верховенства права і шляхи розвитку юридичної етики...	314
Подгайна К.А.	Екоцид як особливий вид міжнародного злочину.....	319

Секція 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО

етичних стандартів професійної поведінки, а також активна роль суду в цьому питанні дозволяють запобігти зловживанню процесуальним правом та ефективно досягти основного завдання цивільного судочинства – справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Секція 2. ЕТИКА ПРАВНИКА У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Бзова Л. Г.,

*аспірантка кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА НЕЕТИЧНІ ВИСЛОВЛЮВАННЯ У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА ІТАЛІЇ

Адвокат будь-якої цивілізованої країни зобов'язаний поводитися з гідністю та пристойністю, як того вимагають загальні правила культури поведінки та професійні морально-етичні засади, закріплені в міжнародних документах, зокрема, в Загальному кодексі правил для адвокатів Європейського Співтовариства і Хартії основних принципів європейської адвокатської професії, у преамбулі якої вказано, що дотримання 10 принципів, спільних для всієї адвокатської професії, є «основою права на правовий захист, яке є наріжним каменем решти основних прав у демократичному суспільстві». Ці принципи стали фундаментальними при створенні національних кодексів. Так, в Республіці Італія морально-етичний аспект діяльності адвокатів регламентується Судово-етичним кодексом (CDF), що набрав чинності 15.12.2014р. Зміст, побудований відповідно до засад та настанов зазначених вище міжнародних документів, пронизаний гуманістичною ідеєю, втіленою у моральному принципі діяльності адвоката, який полягає у сумлінному виконанні свого професійного призначення – усіма законними способами та з докладанням усіх зусиль здійснювати

захист свого клієнта, не порушуючи жодної дисциплінарної норми та проявляючи повагу до всіх учасників провадження – суддів, прокурорів, контрагента, його адвоката, третіх осіб відповідно до обов'язків лояльності, коректності та принципів.

Практика сучасного італійського судочинства не позбавлена прикрих фактів, коли правила етики учасниками судового провадження, зокрема представниками адвокатського корпусу, порушуються. Про важливість морально-етичного аспекту поведінки адвоката під час виконання професійного обов'язку можна судити з того, що Національна судова рада (CNF) Італійської Республіки неодноразово розглядала справи, предметом яких було порушення деонтологічних правил, наприклад, рішення CNF № 31 від 20.03. 2014р., № 207 від 18.12.2017р.,

№ 185 від 21.12.2009 р. Незважаючи на вимоги CDF, трапляються непоодинокі випадки, коли в судових засіданнях адвокати вдаються до підвищеного тону або неприйнятних, з огляду на етичні правила, звернень чи зауважень, щоб підтримати захист сторони, якій надається допомога, або піддають критиці та виступають проти тез або рішень судді, які суперечать їх прагненням або сподіванням. Усе це, однак, виходить за межі встановлених морально-етичних обов'язків, закріплених статтями 5 та 6 цього Кодексу, – чесності, лояльності, коректності та пристойності, що завдає шкоди іміджу та гідності професії.

Заборона на використання образливих або неприйнятних виразів прямо встановлена ст. 52 Деонтологічного кодексу етики адвоката, у п. 1 якої зазначається, що адвокат повинен уникати образливих або недоречних висловлювань у письмовій формі в суді та при здійсненні професійної діяльності щодо колег, суддів, контрагентів або третіх осіб. У п. 2 ст. 52 цього Кодексу закріплено, що помста за провокацію або взаємність правопорушень не виключає дисциплінарної відповідності за поведінку.

Протягом останніх років Національна рада адвокатів не раз роз'яснювала зміст даної статті, окреслюючи допустимі межі, в яких слід реалізувати право на захист, наголошуючи, що

відповідно до ст. 52 Деонтологічного кодексу етики «адвокатська професія повинна здійснюватися незалежно, лояльно, цілісно, гідно, пристойно, старанно і компетентно, беручи до уваги соціальне значення та захист і дотримання принципів коректної та добросовісної конкуренції». Адвокат, який використовує неприпустимі та образливі висловлювання, навіть у звинуваченнях, адресованих безпосередньо колезі, порушує деонтологічні норми поведінки [1]. CNF в одному з проваджень, проаналізувавши неприйнятні вирази, вжиті адвокатом проти свого колеги, які містили такі, наприклад, слова, як «нісенітниця», «легкість думки», «необережна робота юриста» тощо, дійшов висновку, що вони виражають зневагу до колеги-адвоката і роблять його смішним в очах судді, а отже, «шкодять гідності професії» [2]. При цьому CNF зважає на суб'єктивність та імпліцитність при оцінці таких висловів і наголошує, що тільки ті з них, які мають об'єктивно неприпустимий та образливий характер і які знаходяться далеко за рамками звичайного здійснення права критикувати та спростовувати захисні тези опонента, порушують ст. 52. Безпідставні звинувачення та осуд роботи адвоката-колеги заборонені правилами професійної поведінки [2].

Так само було встановлено, що використання в судовому засіданні експресивних виразів, різкого тону, грубих інтонацій для загальних оцінок, що стосуються питання спору та захисту, є дисциплінарним правопорушенням.

Отже, на підставі аналізу CDF, зокрема ст. 52, та практики італійського судочинства можна підсумувати, що порушення зазначеної статті трапляється в разі, якщо вербальні і невербальні засоби, використовувані при провадженні адвокатської діяльності, не пов'язані з реалізацією права на захист, об'єктивно завдають шкоди гідності особи, щодо якої їх ужито, і які перетинають межі, встановлені Деонтологічним кодексом етики адвоката.

Поведінка адвоката, винного у вчиненні злочину проти колег, суддів, контрагентів або третіх осіб, санкціонується цензурою, як встановлено п. III ст. 52. У найбільш серйозних випадках передбачувану санкцію можна збільшити до відсторонення від здійснення професійної діяльності на термін, що не перевищує одного року, тоді як у менш серйозних може бути

зменшений до попередження. Разом із тим у випадках незначних та вибачуваних порушень обвинуваченому виноситься усне попередження, яке не має характеру дисциплінарного стягнення, як це санкціоновано п. 4 ст. 22 Деонтологічного кодексу етики адвоката. Однак для цілей санкціонування оскаржуваної поведінки Національна рада адвокатів повинна досягти балансу між врахуванням серйозності звинувачуваних фактів та конкуруючими критеріями оцінки.

Література

1. Consiglio Nazionale Forense 20 marzo 2014 n. 31.
2. CNF 18 dicembre 2017 n. 207.
3. CNF 21 dicembre 2009 n. 185, in www.codicedeontologico-cnf.it

Василик І. Б.,

канд. іст. наук., доц., керівник Центру досліджень адвокатури і права, проректор Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України

ПРИНЦИПИ ЕТИКИ ЮРИСТІВ: ПРИКЛАД ПОЛЬЩІ

Нормативно-правова етика – це сукупність норм, що регулюють професійну етику всіх юристів і ґрунтуються на різних релігійних, моральних та правових нормах. Вони є або саморегулюючими (коли створюються професійними асоціаціями юристів, органами адвокатського самоврядування), або регулюючими (коли інші органи створюють їх для правників).

Юридична етика – поєднує загальні засади і принципи поведінки всіх юристів (адвокатів, юрисконсультів, прокурорів, слідчих тощо). Однак кожна галузь має свої етичні правила, прийняті найвищими органами смоврядування. У цьому контексті слід зазначити, що у Республіці Польща існує крім адвокатського самоврядування ще й самоврядування юристів. Професійна юридична етика передбачає дотримання позитивних стандартів якісної роботи та критику негативної професійної практики. Окрім правових норм, вона регулює

професійну роботу юристів, забезпечує критерії її оцінки, запобігає конфліктам і підлягає постійному розвитку разом із розвитком соціального життя.

У польській юридичній етиці розрізняються офіційні і неформальні норми правової етики. Усі сфери освіти та юридичної практики проникнуті такими етичними цінностями, як гідність, честь, автономія, чесність, добропорядність та неупередженість.

З огляду набуття позитивного для вітчизняної юридичної спільноти досвіду безумовний інтерес становлять засади, або найголовніші етичні принципи юристів Польщі, тож насамперед розглянемо, як вони втілюються у відносинах юриста і його клієнта. Такі відносини мають будуватися на основі найважливішого принципу *цілковитої лояльності правника до клієнта та його інтересів*. Застосовуючи цей принцип у негативному аспекті, юрист чи адвокат не повинен брати на себе зобов'язання представляти клієнта, якщо це суперечить його інтересам. У позитивному аспекті юрист чи адвокат повинен бути здатним, тобто мати можливість відстоювати ці інтереси завдяки своєму професіоналізму та компетентності.

Відносини адвоката з клієнтом базуються на принципі *опіки*, який полягає в тому, що клієнт доручає свої інтереси юристу, адвокату як компетентній і довірєній особі на умовах домовленості між собою.

Окремо звертаємо увагу на принцип *автономії*, який не всіма беззаперечно сприймається, адже виражений через слово «автономія» (авто –сам і номос – закон), він створює уявлення про певну саморегуляцію чи самовизначення. З моральної точки зору адвокат повинен захищати автономію клієнта, що часто суперечить юридичній точці зору. Є концепції, що виправдовують порушення автономії клієнта.

Принцип *компетентності* підкреслює важливість належної підготовки до виконання професійних функцій. У світлі цього принципу хороший юрист поєднує якості гарного професіонала з якостями моральної людини. Компетентність складається з поєднання природних, набутих і отриманих

якостей юриста. Природні риси різноманітні, як і людські особистості, характери, здібності та можливості, однак вони дають змогу відрізнити "природженого юриста" від інших правників. Юридично недобросовісна поведінка або недостатня компетентність юриста сприяє поганій юридичній практиці і може наражати клієнтів на різні ризики.

Принцип *чесності*, як загальнолюдський, має бути природною рисою будь-кого, хто сповідує моральність, зокрема й правників, що обумовлює їх прихильність до поваги етичних цінностей. Розрізняють такі типи чесності правника: по відношенню до його професії, правової системи, клієнта, іншого юриста чи адвоката, судді або в приватному житті.

Принцип *конфіденційності* передбачає нерозголошення інформації, що стосується клієнта і його справи. Дотримання цього принципу підвищує рівень якості надання правової допомоги, сприяє правильному розгляду справи, а також покращує відносини з юристами, адвокатами та дозволяє зупинити клієнтів від неадекватної поведінки. Юрист чи адвокат повинен докласти всіх розумних зусиль для запобігання розголошенню або використанню конфіденційної інформації або таємниць клієнта, за винятком чітко визначених випадків.

Загальний принцип *конфлікту інтересів* у професійній діяльності адвоката має важливе значення, тому він визначений як одна з її морально-етичних засад. Передбачається, що юрист чи адвокат не може представляти клієнта, якщо це буде безпосередньо не вигідним для іншого клієнта.

Принцип *оплати в межах розумного*. У відносинах між юристом і клієнтом чи адвокатом та клієнтом забороняються взаємні та односторонні позики й інші спільні операції, що зазвичай порушують довіру до моральної "чистоти" та законності їх відносин.

Стандартні правила етики юристів застерігають щодо вчинення неправомірних дій, зокрема, йдеться про порушення або спробу порушити професійну етику, свідоме сприяння чи підбурювання іншої особи до цього, участь у поведінці, що завідомо передбачає нечесність, шахрайство, введення в оману,

Наукове видання

ЕТИКА ПРАВНИКА

*Тези доповідей та повідомлень
учасників круглого столу*

23 квітня 2021 року

За загальною редакцією Т. Б. Вільчик

Відповідальний за випуск *Т. Б. Вільчик*

Редактори: *О. І. Борисенко,
Л. В. Русанова*